

Aby vzpomínky zůstaly jen vzpomínkami

Okolí Žamberka tvoří půvabná, typicky podhorská krajina. Ojedinelé kopce i souvislé hřebeny „vyrůstají“ z rovinatých úseků a údolí. Dole můžete vychutnat nerušený klid a ticha, nevysoké kopečky nabízejí až překvapivě hezké výhledy.

Asi 2 km na sever od města je v nevelkém údolíčku mezi osadami Polsko a Kněžství ukryt Dymlovský rybník. Na jeho břehu stojí původně Vodičkův, nyní Lautrbachův mlýn. Okrajem údolí protéká Rokytanka. Vede tudy zelená turistická značka do Kunvaldu.

Žlutá turistická značka do Rokytnice přechází asi 3 km od Žamberka údolíčko „V Dolečkách“ s lesní studánkou. Severozápadním směrem se odtud terén mírně zvedá až do výšky 515 m. Je to Hůrka. Vzrostlý les skrývá hezkou vrcholovou loučku. Okolní terén Hůrka převyšuje o více než 50 m s příkrými svahy do ostatních světových stran.

Dnes již jen málo zasvěcených ví, že se v těchto místech před 40 lety odvíjely pohnuté osudy bojovníků proti nacismu. Kolik jich našlo úkryt v kůlně Lautrbachova mlýna! Nějaký čas se tu po odchodu do ilegality ukrýval pplk. Gaksch, velitel skupiny „CH“ v Rych-

nově nad Kněžnou a jeho pobočník por. Hýbl, později velitel partyzánské brigády Brodecký v Jablonném nad Orlicí.

První úkryt zde našel „Velký Eda“. Byl to polský důstojník, který uprchl z pracovního nasazení v ne-daleké Rokytnici. Bylo to v letech 1942 či 1943. Později přišli další. V kunvaldské kronice jsou uchována jména tři – Polák „Malý Eda“ (Edward Dufajczyk), sovětský občan V. V. Aničenko (navštívil Žamberk a okolí v roce 1963) a Blahoš Faltus z Kameničné.

Další spolehlivé úkryty našli u Kotyzů v Kněžství, v Kunvaldě u Jindrů, u Adolfa Michaličky a u Boženy Dolečkové. U Kytliců v Kněžství a u Ferdinanda Keperty v Zadním Dole si vybudovali bunkry. Od roku 1943 měli spojení i s partyzány z Písařova a Suchého vrchu. Zúčastnili se s nimi několika akcí. S jejich pomocí si vybudovali lesní bunkry na Hůrce a V Dolečkách.

Velkého Edu pamatují někteří žamberští občané jako odvážného, riskantního mladého muže.

Němce činnost partyzánů znepokojovala a snažili se jim přijít na stopu. Josef Jindra vzpomíná: „Jednoho dne spatřili partyzáni v blízkosti svých krytů neznámého muže. Zatklí ho a drželi u sebe v krytu.

Nevěděli, co s ním. Zastřelit ho nebo pustit na svobodu? Prý utekl z Německa, z práce. Jednoho dne byl neznámý pryč. Utekl od partyzánů a pravděpodobně je udal gestapu, protože v příštích dnech byli obklíčeni.” Tím zrádcem byl John ze Záměle. Všichni se po válce vrátili (Malý Eda byl v květnu 1945 mezi partyzány, vyznamenanými v Žamberku), jen Velký Eda ne.

Zajímá nás jeho osud. Bohužel B. Faltus již zemřel a po Dufajczykovi i Aničenkovi se ztratily stopy. Ostatní pamětníci se ve svých vzpomínkách rozcházejí. Nikdo z nich při střetnutí s Němci nebyl. A tak věřme záznamu v kronice Rychnova nad Kněžnou z roku 1945: „... mnoho se vypravuje o činnosti partyzánských oddílů na Žambersku. Dne 28. března se od nás vypravila početná rota vojáků německé posádky do slatinských lesů a skutečně se tam utkala v přestřelce s partyzány. Většinou unikli, ale jeden z jejich vůdců, prý polský důstojník, byl zastřelen. Jeho tělo bylo převezeno sem do Rychnova, položeno na dlaždice chodby v chlapecké škole. 31. března pohozeno venku u plotu zahrady, zakryto kusem špinavého papíru a posléze uloženo do hrubé bedny a odvezeno do Pardubic ke spálení.” Pravé jméno Velkého Edy se dochovalo ve třech různých verzích. Nejbližší pravdě snad bude kunvaldská kronika: Edward Petraszcak.

Skrýval se a bojoval téměř celou válku. Poslední boj svedl necelých šest týdnů před osvobozením. Padl, když kryl ústup svých kamarádů.

Mlynář Lautrbach byl prvním členem partyzánské skupiny, kterou v prvních dnech roku 1945 založil František Pácha. Začátkem února vznikla v Žamberku druhá skupina. U jejího zrodu byli Jaroslav Ježek, Miroslav Lír st., Jiří Merganc, Pavel Povondra a Přemysl Šámal. Ještě v únoru se obě skupiny spojily. Do konce března počet členů a pomocníků dosáhl 36 osob. Učitel Oldřich Fiedler zprostředkoval spojení se sovětskými válečnými zajatci v Dolní Dobrouči. Skupina se pak více než dva měsíce podílela na jejich zásobování potravinami a kuřivem.

Bojovou činnost partyzáni zahájili v březnu 1945. Zúčastnili se dvou akcí skupin brigády Brodec ký u Těchonína a Verměřovic. Sami provedli v březnu tři destrukce na trati do Letohradu a Litic nad Orlicí. 14. dubna zničili trať za tunelem v Liticích. Koncem dubna navázali spojení s vedením domácího odboje v Žamberku. Poté provedli další tři a začátkem května dvě destrukce na trati a telefonním vedení.

28. dubna byl při návratu z akce zatčen Stanislav Portík, ale ještě téže noci jej kamarádi osvobodili. 2. května byl při razii Němců ve městě postřelen a za-

tčen Jaroslav Ježek, ale nikoho neprozradil. Po osvobození skupina obsadila Králíky (Sudety) a zůstala zde do příchodu čs. vojska. 19. května byla včleněna do svazku partyzánské brigády Brodecký v Těchoníně. Při zatýkání německých vojáků byl pod Suchým vrchem nad Bořikovnicemi smrtelně zraněn Stanislav Portík. Přes okamžitý převoz do nemocnice v Hradci Králové zemřel 31. května ve věku 21 let. Pohřben je v Žamberku.

Po osvobození byla tato skupina uznána jako partyzánská skupina „Žamberk“. 14 členů vlastní osvědčení „Čs. partyzán“. Téměř všichni se stali členy KSČ.

Hezké procházky tichou a kouzelnou přírodou nabízí okolí Žamberka. Až budete procházet kolem Hůrky, Dymlovského rybníka a studánky V Dolečkách při pochodu Za zlatým klíčem Rokytanky či při jiných procházkách, vzpomeňte si, že i tato tichá místa jsou spjata s historií domácího odboje. Mimo Čechů se na něm podíleli i Poláci, sověšší občané a Jugoslávci. Až půjdete po modré značce ze Žamberka do Litic nad Orlicí nebo obráceně, vzpomeňte si, že na jaře 1945 na trati pod lesem duněly výbuchy náloží, kterými žamberšší partyzáni a odbojáři rušili dopravu a spojení německé armády.

Učiňme vše pro to, aby tyto vzpomínky zůstaly i nadále jen vzpomínkami na stále se vzdalující historii!

*Podle archivních materiálů
Památníku revolučních tradic v Ústí nad Orlicí
a kronik Kunvaldu a Rychnova nad Kněžnou
napsal Pavel Svědihroh.*

Jiskra Orlicka 2. 7. 1985